

Див. 22507

М. Э. САБИР

МƏКТƏБ УШАГЛАРЫНА

ТӨҺФƏ

АЗƏРНƏШР
БАКИ—1943

18/v-74. E23-14931

№ 22507

1225/5

894.302.93
C13

М. Ə. САБИР

МƏКТƏБ УШАГЛАРЫНА ТӨҺФƏ

М. Ф. Ахмедов
Азәрбајҹан Республикасы
Дөвлət Тибакханəsi

Азәрнəшр
Ушаг вə Кəнчлэр Əдəбийяты шө'бəsi
Баки—1943

Ш Е И Р Л Ә Р

1966 ҫ

Ғабығыны *Зейналзаде* чәкмишдир.
Шәкилләр рәссам *Казымовундур*

Чапа имзаланмыш 21 XII 43. Чап листи 2¹/₂. Учет-нәшрийят
листи 1¹/₂. Тиражы 4000. Сифариш № 1469. ФГ 10260.
Ғиймәти 4 манат.

Азәрнәшр мәтбәәсиндә чап олунду. 26-лар альна „Китаб
Сарайы“, Баки, Әли Байрамов күчәси, № 1.

ЯЛАНЧЫ ЧОБАН

Бир чобан бир күн этди дагда һарай!
„Чанавар вар — деди — кәлли эй вай!“.
Әһли-гәрийә¹ йүйүрдү даг тәрәфә,
Кетмәсин та гоюн-гузу тәләфә.
Бунлары мүзтәриб² көрүнчә чобан
Күлмәйә башлайыб деди: „Яран³!
Сиз буну санмайын һәгигәтдир,
Дамагым кәлли, бир зәрафәтдир!“
Бинавалар гайытды: лейк чобан,
Енә бир күн даг үзрә гылды фәган.
Чанавар вар! — дейә багырды энә,
Гәрийә әһли көмәк чагырды энә,
Кәндчиләр этдиләр дүбарә⁴ һүчүм.
Енә олду яланлыгы мә'лум.
Догрудан бир заман беэзми-шикар⁵
Гоюна кәлли бир нечә чанавар.
Һәрчи дад әйләди чобан яһу!
Эшидәнләр деди: яландыр бу!
Бу сәбәбдән һарая кетмәдиләр,
Она һеч ә'тина да этмәдиләр.
Чанаварлар еди бүтүн гоюну,
Иштә оглум! яланчылыг оюну!!
Бах! яланчы танылды, чүнки чо'ан,
Догру деркән, сөзү көрүндү ялан.
Һәркиз оглум! ялан демә ки, худа
Дуст тутмаз яланчыны әбәда!
Иззәтин, гәдрү-гһиймәтин олмаз!
„Эви янды яланчынын — дерләр —
Она бир кимсә этмәди бавәр⁶“.

ИСКЭНДЭР, ВЭ ФЭГИР

Күн өнүндэ бир ачизу мүзтэр,⁷
Йол канарында тутмуш иди мэгэрт⁸,
Она бир чох мичок дарашмыш иди,
Языгын халэти гарышмыш иди.
Эзэмэтлэ⁹, кечэркэн Искэндэр,
Ону көрчөк тэрэлнүм¹⁰ этди мөкөр,
—Эй фэгир элтигячыны көстөр!
Истэ мөндөн, нэ хатирин истөр?
Дэрдүн сөйлэ та дэва эдэйним,
Нэ исэ хачэтин¹¹ рэва¹² эдэйним?
—Падшаһым сэнэ рича эдирэм
Бу мичөклэрдэн иштика¹³ эдирэм,
Нөкм гыл! та учуб да кетсинлэр,
Мэни бир дэлгэ рачэт этсинлэр.
—Баһ адам! хачэт истэ дэ бари
Ки, она нөкмүмүз ола чари¹⁴,
Эбэда¹⁵ йох бу ишдэ имканым,
Дейил онаар мүтин¹⁶-фэрманым.
—Падшаһым! Бу ичзин¹⁷ илэ эчэб,
Мэнэ дерсин ки, хачэт элэ тэлэб?
Налбу ки, чох нэнифдир¹⁸ бунлар,
Нэр синифдэн зэйфдир бунлар,
Йох икэн сэндэ бир уфаг гүдрэт,
Мэн нечэ сэндэн истэйним хачэт?

АЗАРЛЫ КЭНДЧИ

Хэстэ олмушду бир нэфэр деһган¹⁹
Кечэ-күндүз эдирди аһу-фэган,
Кэлди һәмсайсен²⁰ эйдэтиннэ²¹
Гоншулуг һаггынын ричайэтиннэ²²,
Деди һәмсайэ! вар пейэ мейлин;
Нэ сипрсэн, нэ истэйнир көплүн?
Деди: эзбэски²³ һалэтим йохдур,
Емэйэ һич рэгбэтим²⁴ йохдур
Деди: мейлин олурму алуя²⁵,
Тэми мейхун гызыл кавалуя?
Деди деһган: эчэб-эчэб ейэрэм,
Сэнэ мин нэфэ „чох саг ол“ дейэрэм,
Деди гандыр һануз һәмсайэ!
Мейвэ фэсли дейил, даян йя!
Деди деһган: нэ ишки йя гэдэр,
Бэлкэ саг галмарам бир айя гэдэр,
Мэни тездэн эчэл тэри бүрүйэр,
Йй олунча сүмүклэрим чүрүйэр.
Ишбу тэмсилэ²⁶ мэйһэриз²⁷ биз дэ,
Хэстэ деһгана бэйзэриз биз дэ.
Эгиня²⁸ көрчөк элтигячымызы,
Көстэрир бизлэрэ илачымызы,
Сөйлэйирлэр ки, вар һэмвийэтимиз²⁹
Гоймарыз нуч ола чэмэтимиз,
Нэр кэс өз рэйини дейир мағул³⁰
Таки, сөһбэт олур йыгылсын нул,
Дэрмияг³¹ эйлэдикидэ нул сөзүнү,
Нэр кэс ишдэн канар эдир өзүнү,
Сөйлэйир вахт йох бу тэшкинэ,
Бу иши сахлаяг кэлэн илэ...

АРТЫГ АЛАН ЭСКИК САТАН ТАЧИР

Бир нэфэр тачир өз дүканында
Оглуу сахлайырды янында;
Эйлэйирди гәрибә дадү-стад³²
Сатдыгында кәм³³, алдыгында зияд³⁴.
Мәкр, тәзвир³⁵ иди онун һәр иши,
Дүз дейилди бүтүн алыш-вериши.
Атанын шүглүнә³⁶ олуб ади³⁷,
Көрдүйүн өйрәнирди эвлады.
Бир күн өз дәрдинин илачы үчүн
Кетди тачир бир эһтиячы үчүн.
Оглу көрдү ки, вәхти-фүрсәтдир:
— „Дәхли³⁸ сойсам — деди — гәнимәтдир“.
Әли дәхл ичрә, көзләри никаран,
Атасы бир тәрәфдән олду эян.
Даралыб бүсбүтүн чиһан көзүнә
Вурду бир силлә оглунун үзүнә!
Көрдү бир пир³⁹ — хейли тәчрүбәкар,
Деди: этмә әбәс буна азар⁴⁰.
Әкдийин данәнин будур сәмәри⁴¹,
Сәндән әхз⁴² эләйиб һәммин һүнәри
Тәрбийә мүстәһәггидир⁴³ эвлад,
Пәдәриндән⁴⁴ нә көрсә әйләр яд.
Хаһ⁴⁵ әмри-гәбиһ⁴⁶, хаһ чәмил⁴⁷,
Әдәр эвлад чүмләсин тәһсил.
Саләһ ол, саләһ олсун эвладын,
Таләһ⁴⁸ ол, таләһ олсун эвладын.

ЧАМУШ ВӘ СЕЛ

Бир киши сахлайырды бир чамуш
Су гатырды сүдә әдирди фүруш⁴⁹.
Яғды шиддәтлә бир ягыш накаһ,
Кишинин вәз'и-һалы олду тәбаһ⁵⁰.
Тутду дүняны селләрин чушу⁵¹,
Дәр⁵² заман алды-кетди чамушу.
Киши ағлар көз илә гылды фәган,
Сөйләди оглу, ағлама бабачан!
Чүнки су сүдләрә түфейл олду⁵³
Ғатдығын су йығылды сейл олду.
Инди чамушуну апарды исә,
Башына мәһшәри гопарды исә,
Сөйләмә ким фәләк гәзасыдыр ол,
Тутдуғун ишләрин чәзасыдыр ол!

МОЛЛА НЭСРЭДДИН ВЭ ОҒРУ

Молланын бөркүнү чалыб оғру,
Йүйүрүб гачды бир баға доғру.
Бахмады оғрусун кедэр нэрэйә,
Өзү анчаг йүйүрдү мэгбэрэйә⁵⁴.
Молланы көрдүлэр дурур орада,
Дедилэр: дурмусан нечин бурада?
Деди: бир оғру бөркүмү чалды,
Гачды, кетди башым ачыг галды.
Дедилэр: оғру гачды кетди баға,
Бурада бош отурма дур аяга.
Баға доғру кет эйлэмә эһмал⁵⁵,
Оғруну тап, о ердә бөркүнү ал.
Нәмә лазым—деди ки, баг һарадыр.
Оғрунун ағибәт⁵⁶ ери бурадыр!

НӨРҮМЧӘК ВЭ ИПӘК ГУРДУ

Бир һөрүмчәк өзүн чәкиб дурду,
Деди фәхр илә: эй ипәк гурду!
Нә кәсаләтлә⁵⁷ иш көрүрсән сән
Нийә бунча ағыр һөрүрсән сән?
Кәл мәним сәнәтимдә сүр'әtimi⁵⁸
Көрүб иғрар⁵⁹ гыл мәһарәtimi⁶⁰..
Ишә кирчәк тамамыны һөрүрәм,
Аз заманда нечә чох иш көрүрәм.
Бахды, күлдү она ипәк гурду;
Сәрзәниш⁶¹ әтди, тә'нәләр⁶² вурду,
Деди: бәрфәрз⁶³ олса һәр ердә,
Тохурсан бөйүк кичик пәрдә,
Де көрәк, онларын нәдир сәмәри⁶⁴!
Бәлкә дә һәр кәсә чатыр зәрәри?
Лейк мәндә йох исә дә сүр'әт,
Япдығым ишдә вар ағыр гиймәт.
Аләмә фаидә верир карым⁶⁵,
Һәр кәс истәр ола хиридарым⁶⁶.

МОЛЛА НЭСРЭДДИНИН ЙОРҒАНЫ

Кечэ ятмаг заманы чатмышды,
Молла Нэсрэддин эвдэ ятмышды;
Накаһан күчэдэ учалды сәда⁶⁷
Вур-һарай дүшдү, гопду бир гавга.
Молла чийниндә йорғаны дәрһал,
Күчәйә чыхды, мүзтәриб⁶⁸ әһвал.
Көрдү бир янда бир ағыр дәстә,
Санки минмиш адамлар үст-үстә.
Истәди дәстәйә тәрәф кетсин,
Бу йығынчаг нәдир суал этсин.
Ишбу әснадә бир нәфәр тәррар⁶⁹
Йорғаны гапды накаһ этди фәрар⁷⁰.
Молла бу гиссәдән⁷¹ пәришан һал,
Эвинә дөнчәк арвад этди суал:
Де көрүм күчэдә нә вар? А киши!
Бу нә дә'вадыр, анладынмы иши?
Деди: йорған үчүн имиш бу тәлаш⁷²,
Йорғаны гапдылар кәсилди саваш⁷³.

ТӘБИБ ИЛӘ ХӘСТӘ

Бир тәбибә⁷⁴ кедиб дә бир бимар⁷⁵,
Деди: мә'дәмдә агры бир шей вар.
Бир дәва вер, мәнә илач әйлә
Өлүрәм чарейи-мәзач⁷⁶ әйлә.
Тутду нәбзин тәбиб онун дәрһал,
Нә емишсэн—дейә эдинчә суал.
Деди: янмыш чөрәк едим доктур!
Едийим бир әлавә шей йохдур.
Баха галды тәбиб онун сөзүнә,
Истәди бир дәва төкә көзүнә.
Хәстә: мә'дәмдир агрыян а көзүм,
Йохса мәфһумунуз⁷⁷ дейилми сөзүм?
Деди доктор она ки: әй әһмәг
Әйбли олмаса көзүн мүтләг,
Янмыш әкмәк емәз идин әсла,
Бу сәбәблә ярар төкүлсә дәва.

ГОЧА БАГБАН

Бир тагым⁷⁸ кэнч йол кэнарындан,
Кечэрэк бир багын чиварындан⁷⁹,
Көрдүлөр йүз яшында бир багбан,
Ишлэйир багда сэй илэ һэр ан⁸⁰,
Титрэйэ-титрэйэ эли бир дэ
Алма чэрдэклэри экэр ердэ.
Күлэрэк этдилэр суал: А гоча!
Йүз яшында нэдир бу һал, а гоча?
Деди: ер шумлайыб чэфа чэкирэм,
Торпага алма чэрдэйи экирэм.
Дедилэр: бунда бир сэлаһын⁸¹ йох?
Сэн бу күн вар исэн, сабаһын йох!
Инди экдиклэрин нэ вахт чыхар.
Бу чыхынча сэни зэманэ йыхар!
Раһат ол, чэкмэ бош ерэ зэхмэт,
Оламаз мейвэси сэнэ гисмэт.
Деди: экишлэр, алмышыг емишик,
Хейрлэ яд эдиб дуа демишик,
Экэрик биз даһа ейэнлэр үчүн,
Әһли-хейрэ дуа дейэнлэр үчүн!

АҒАЧЛАРЫН БӘҢСИ

Алма, палыд, шам агачы һал илэ
Эйлэдилэр бәһс бу минвал⁸² илэ:
Башлады тә'рифэ палыд гамэтин⁸³,
Өйдү өзүн, зорбалыгын, һалэтин,
„Етмэз олур, сөйлэди даглар мәнэ;
Лайиг олур фэхр эдэ баглар мәнэ.
Аз гала башым етишэ көйлэрэ,
Шах-будагым көлкэ салыб һэр ерэ,
Әссэ күлөк, гопса да туфан енэ,
Әймэйэ эсла күчү чатмаз мәнэ,
Чанлычадыр, зорбачадыр балдырым,
Сындыра билмэз мәни һеч илдырым!“
Алма агачы она верди чаваб:
„Әйлэмэ тә'риф өзүнү эй чэнаб!
Зорбадыр һэр чэнд ки, гэддин⁸⁴ сәнни,
Йох мәнэ тай олмага һэддин сәнни,
Сэндэ битэр бир нечэ вечсиз гоза,
Анчаг о да гисмэт олар донгуза!
Мэндэ вәли яхшы, көзәл алма вар,
Рәнкини һэр ким көрә һейран галар.
Дадлы, ләтафәтли⁸⁵, мәлаһәтлидир⁸⁶,
Саплагы инчә, өзү ләззәтлидир!“
Шам агачы билди бу кейфийәти,
Сөйлэди: „Бәсдир, бурахын сөһбәти,
Бош данышыгдан нэ чыхар ай балам?
Гыш күнү сиз чылпаг оларсыз тамам;
Лейк мәним гышда дәхи яз кими
Яшыл олур палтарым атлаз кими,

Лазымам эв тикдирэн инсанлара,
Һәм дирэйәм, һәм гапы эйванлара,
Гыш собада халг мәни яндырар,
Мәнфээтим халга мәним чох дэйәр...”

ГАРЫНЧА

515821

Жөрдүләр бир гарынча бир мэләхи⁸⁷,
Дашыйыр гаршысында сүр'әт илә.
Дедиләр: мурә⁸⁸ бах! ки, бунча йүкү,
Галдырыр бир зәиф гүввәт илә.
Деди: сус, гүввәтим бәдәндә дейил,
Чәкирәм гүввәти—Һәмийәт илә.
Эй огул! Мурдән көтүр ибрәт,
Кет агыр ишдә ишлә гейрәт илә.
Уфачыг ишләри һүнәр санма!
Белә ишләр кечәр сүһуләт⁸⁹ илә.
Һүнәр олдур ки, бир бөйүк әмәли,
Әдәсэн һәлл мин сүүбәт⁹⁰ илә.
Кишиләр һиммәти дагы гонарыр!
Киши ол, даг гонар һәмийәт илә.
Хассә⁹¹ ичрайи⁹²-әмри-милләтдә,
Пишкам⁹³ ол кәмәли-чүр'әт илә
Вәтән угрунда, милләт эшгиндә
Бәзли⁹⁴-чан әт хүлуси-ниййәт⁹⁵ илә.
Иш апар! Баш кедәрсә гой кетсин,
Ад галыр, бәс дейилми милләт илә?

М. Ф. Азәрбајҹан Республикасы
Азәрбајҹан Республикасы
Дөвләт Тарихи Мәдәниyyət Мәкеһи

ГАРГА ВЭ ТҮЛКҮ

Пэндир агзында бир гара гарга,
Учараг гонду бир уча будага.
Түлкү көрчөк яваш-яваш кэлди,
Эндириб баш, эдэблэ чөмбэлди,
Бир заман һәсрәт илэ гарга сары
Алтдан-алтдан марытды баш юхары.
Деди: „Әһсэн сәнә а гарга ага!
Нәнәзакәтлэ гонмусан будага.
Бәзәдин сән бу күн бизим чәмәни,
Шад гылдын бу кәлмәйинлэ мәни.
Нә көзәлсэн, нә хошлигасән⁹⁶ сән,
Ери вар сөйләсәм һүмасән⁹⁷ сән!
Түкләриндир ипәк кими парлаг,
Бәд нәзәрдән⁹⁸ вүчудун олсун ираг⁹⁹.
Бу йәгиндир ки, вар севимли сәсин,
Оху версин мәнә сәфа нәфәсин!“
Белә сөздән фәрәһләниб гарга,
Агзыны ачды, та ки, әтсин га—
„Га“ эләркән һәнүз бирчә кәрә,
Пәндири димдийиндән энди ерә.
Түлкү фөврән¹⁰⁰ һавада гапды, еди,
Гарғая тә'нә илэ бөйлә деди:
„Олмасайды чәһанда сарсаглар,
Ач галарды йәгин ки, ялтаглар“.

УШАГ ВЭ ПУЛ

Күчэдэн бир ушаг йүйүрдү эвэ,
Бир бумажник¹⁰¹ булуб деди бу нэвэ:
— Ана! Кэл, кэл ки, дөвлэтэ чатдыг,
Пуллу олдуг, сээдэтэ чатдыг.
Деди хатун ки: сөйлэ эй фэрзэнд¹⁰²!
Нолду, ким олдуг инди дөвлөтмэнд¹⁰³?
Көрөйим вер мэнэ нэдир? Бу огул!
Деди: булдум нчи долудур пул.
Йол кедэн бир гоча киши накаһ,
Дүшүрүб кечди, олмады акаһ!
Көрмэдэн кимсэ, мэн гошуб алдым,
Тез гачыб кэндимн¹⁰⁴ эвэ салдым.
Анасы оғлунун чинайэтини,
Көрэрэк заһир этди нифрэтини.
Деди: Оғлум! Нэ сэрд¹⁰⁵ имиш ганын
Ки, буна разы олду вичданын.
Тифли¹⁰⁶-мэ'сум¹⁰⁷ икэн күнаһ этдин!
Кэнди вичданыны тэбаһ¹⁰⁸ этдин!
Нийэ вердин фэнайэ¹⁰⁹ догрулуғу,
Иртикаб¹¹⁰ эйлэдин бу оғрулуғу?
Ғич зэнн этмэм, өзкэнин малы,
Бизи зэнкин гылыб, эдэ али¹¹¹.
Йох! Йох! Оғлум инан ки, хар¹¹² оларыз!
Эрзэли-эһли-рузикар¹¹³ оларыз.
Хаин олсаг экэр бу дүнядэ,
Ирзу намусумуз, кедэр бадэ!
Көзүмүз мүнтэһайи¹¹⁴-зиллэтдэн
Бахамаз кимсэйэ хэчалэтдэн.
Кэрчи пул чох фэрэһфэзадыр¹¹⁵ огул!
Лейк намус пэк бәһадыр огул!

УШАГ ВЭ БУЗ

Дэрсэ кедэн бир ушаг,
Чыхды буз үстэ гочаг.
Сүрүшдү бирдэн-бирэ,
Дүшдү үз үстэ ерэ.
Дурду ушаг нейләди?
Буза белэ сөйләди:
„Сэн нэ ямансан, а буз?
Адам йыхансан, а буз!
Аз галыб өмрүн сэнин,
Яз кэлэр артар гэмин,
Эрийиб суя дөнэрсэн,
Ахыб чая кедэрсэн!“.

АТА ВЭ АНА ҺӨРМЭТИ

Догар инсан ата отагында,
Бэслэнэр валидэ¹¹⁶ гучагында.
Ата һэр күн кедэр ишэ чалышар,
Нэ гэдэр зәһмэт олса да алышар.
Севәмэз кәнди истираһәтини,
Арар эвладынын сәадәтини¹¹⁷.
Ишлэйәр, чисми ган-тәрэ боянар,
Һэр насыл олса да чөрәк газанар.
Ана эвлада вәғф¹¹⁸ эдәр өзүнү
Юмамаз, юмаса ушаг көзүнү,
Сүбһәдәк бинәва¹¹⁹ чәкәр зәһмэт,
Кәнди эвладына верәр раһәт.
Лай'ла-лай-ла дейә чәкәр кешийин,
Мин мәһәббәтлә еллэйәр бешийин.
Аһ... бизләр чочуг икән нэ гэдәр,
Вермишик валидейнә¹²⁰ рәнчү¹²¹ кәдәр¹²².
Шимди биз онлары эвәз эдәлим,
Онларын хәһишинчә йол кедәлим¹²³.
Соралым һэр заман ризаларыны¹²⁴,
Алалым хейрили дуаларыны.
Атая һөрмәт этмәйән чочугун,
Аная хидмәт этмәйән чочугун.
Нэ олар кәнди нәфсинә хейри,
Нэ дә ондан вәфа көрәр гейри.
Шүбһәсиз хүсрдән¹²⁵ кәнар олмаз
Ики дүняда бәхтияр¹²⁶ олмаз.
Эй ушаглар! ушаглыг әйямы¹²⁷,
Кәлән әйямын ондадыр камы..
Ким ки, гейрәтлә, зәһмәтә алышар,
Кәсби-үрфанә¹²⁸ руз-шәб¹²⁹ чалышар.

Зәһмәти маейи-сәадәт¹³⁰ олар,
Яшадыгча һәмишә раһәт олар.
Ким ки, тәнбәллийә мәһәббәт эдәр.
Даим әйләнчәләрлә үлфәт¹³¹ эдәр.
Кечирәр вахтыны чәһаләт¹³² илә,
Бүтүн өмрү кечәр сәфаләт¹³³ илә.
Иштә эвлад! Сиз бу һали көрүн,
Бу ики вазеһ¹³⁴ әһтималы¹³⁵ көрүн.
Вахтдан даим истифадә эдин.
Элм тәһсилени ирадә эдин.
Чалышын, бинияз¹³⁶ олун, чалышын,
Элм илә сәрфәраз¹³⁷ олун, чалышын.
Кәләчәк күнләрин сәадәтини,
Газанын фезлү¹³⁸ фәхрү иззәтини¹³⁹.
Сиздәдир милләтин үмид көзү,
Һал илә сөйләйир сизә бу сөзү,
Динләйин янгылы сәдаларыны,
Эшидин атәшин нәваларыны¹⁴⁰,
Охуюн, милләтин нәчаты¹⁴¹ олун,
Та әбәд¹⁴² баиси һәяты олун.

НЭВЭС

Нэвэс сөвг¹⁴⁸ эйлэр инсаны нэйтэ,
Эталэт¹⁴⁴ чэлб эдэр шэхси мэматэ¹⁴⁵.
Нэвэс нйсал¹⁴⁶ эдэр заты сэфайэ,
Эталэт мүбтэла эйлэр бэлайэ.
Нэвэс пираейи¹⁴⁷-эглү хүнэрдир,
Эталэт маейи-ичзү¹⁴⁸ кэдэрдир,
Нэвэсдэн нэш'эт¹⁴⁹ эйлэр нэр фэхарэт,
Эталэтдэн төрэр мин-мин хэчалэт.
Нэвэс сэлрасы эмнийэтфэзадыр¹⁵⁰.
Эталэт тэнкинасы¹⁵¹ бир хэтадыр.
Нэвэс бирлэ¹⁵² тэрэггит дэркар¹⁵³,
Эталэтдэн эмэл мэнкусү¹⁵⁴ идбар¹⁵⁵.

Ш Э Р Г И Л Э Р

МЭКТЭБ ШЭРГИСИ

Мэктэб—мэктэб нэ дилкүшасэн¹⁵⁶?
Чэннэт—чэннэт десэм сэзасэн¹⁵⁷!
Шадэм—шадэм тэфэррүчүндэ¹⁵⁸,
Элһэг¹⁵⁹—элһэг көзэл би́насэн!
Этрин—этрин күли-чинандыр¹⁶⁰.
Фейзин¹⁶¹—фейзин һэяти-чандыр!
Гүнчэн—гүнчэн сэфайи вичдан,
Нурун—нурун зияфашандыр¹⁶²!
Таһир¹⁶³—заһир¹⁶⁴ һүнэрлэрин вар,
Баһир¹⁶⁵—заһир¹⁶⁶ сэмэрлэрин¹⁶⁷ вар.
Дэря—дэря тэмэввүчүндэ¹⁶⁸,
Парлаг—парлаг көһэрлэрин¹⁶⁹ вар!
Дэфтэр—дэфтэр хэбэрлэрин вар.
Рәһбэр—рәһбэр эсэрлэрин вар.
Мишкин—мишкин гэлэмлэриндэ,
Аһу¹⁷⁰—аһу нэзэрлэрин вар!
Һиммэт—һиммэт сәнинлэ али¹⁷¹,
Хаки-вэтән¹⁷² сәнинлэ һали,
Сәнсэн—сәнсэн үмум насын¹⁷³,
Нитги¹⁷⁴, фикри, дили, мэгалы¹⁷⁵.
Күлшән—күлшән ләтафәтин вар,
Рөвшән¹⁷⁶—рөвшән сәадәтин вар.
Вазеһ—вазеһ¹⁷⁷ бәянларында,
Ширин—ширин һекайәтин вар!
Олсун—олсун сәнинлэ хошһал,
Етсин—етсин кәмалә этфал¹⁷⁸.
Көрсүн—көрсүн песәрлэриндә¹⁷⁹,
Сабир—Сабир пәдәрләр¹⁸⁰ игбал¹⁸¹!

МЭКТЭБӘ ТЭРҒИБ¹⁸²

Мәним бағым, баһарым,
Фикри зиялы¹⁸⁸ оглум!
Мэктэб заманы кәлди
Дур, эй вәфалы оглум!
Эй көзүм, эй чашым!
Кет мэктэбә чаваным!
Күн чыхды, сүһи ачылды,
Гаранлыглар гачылды,
Пәнчәрәдән күн дүшдү,
Отаглара сачылды.
Эй көзүм, эй чашым!
Кет мэктэбә чаваным!
Оглум, оглум амандыр!
Чох юхламаг ямандыр!
Чох юхламаг шейтаңдан,
Тез дурмаг инсандандыр.
Эй көзүм, эй чашым!
Кет мэктэбә чаваным!
Нәсинәт ал—нәсинәт,
Гыя кәсби-әлмә геһрәт,
Элмәсизлик баласы
Мүшкүл¹⁸⁴ олур һәгигәт.
Эй көзүм, эй чашым!
Кет мэктэбә чаваным!
Мэктэбдә вар шәрафәт¹⁸⁵,
Дэфтәрдә вар ләтафәт.
Чари¹⁸⁶ олур гәләмдән
Ширин-ширин һекайәт.
Эй көзүм, эй чашым!
Кет мэктэбә чаваным!

Инсан олсун сәдигин¹⁸⁷,
Мәктәб сәнин шәфигин¹⁸⁸,
Дур мәктәбә кет оғлум
Дәфтәр сәнич рәфигин¹⁸⁹.
    Эй көзүм, эй чаным!
    Кет мәктәбә чаваным!
Мүәллимин кәламын¹⁹⁰
Ал, сахла, әһтирамын,
Һагдан элә тәмәнна¹⁹¹
Мәктәбннин давамын.
    Эй көзүм, эй чаным!
    Кет мәктәбә чаваным!
Элм өйрән, имтаһан вер,
Өз фәзлини¹⁹² нишан вер,
Гәдрин бил элмү-фәзлин
Элмин йолунда чан вер!
    Эй көзүм, эй чаным!
    Кет мәктәбә чаваным!

ЯЗ КҮНЛӘРИ

Кәл, кәл а яз күнләри!
Илин эзиз күнләри!
Дағда эрит гарлары,
Бағда эрит гарлары.
Чайлар дашыб сел олсун,
Тахыллар тел-тел олсун,
Ағачлар ачсын чичәк,
Ярпагы ләчәк-ләчәк.

ЧҮТЧҮ

Чыхды күнәш, долду чәһан¹⁹³ нур-илә¹⁹⁴,
Чүтчү сүрүр тарлада чүт, шур¹⁹⁵ илә.
Атлар, өкүзләр котана күч верир,
Каһ йүрүйүр, каһ йыхылыр каһ дурур.
Чүтчү батыб ган тәрә ер шумлайыр,
Шумладыгы тарлалары тумлайыр.
Олса да артыг нә гәдәр зәһмәти,
Ишләмәйә вар о гәдәр гейрәти.
Чүнки билир раһәт эзийәтдәдир.
Шад яшамаг, сә'йдә, гейратдәдир.
Инди әкәрчи она зәһмәт олар,
Гышда эялы, өзү раһәт булар¹⁹⁶.
Чәм әдәчәк тарласынын һасилин,
Бәсләйәчәк аиләсин, һәм элин!

ЛҮҖӘТЧӘ

1. Гәрйә—кәнд.
2. Мүзтәриб—изтираблы, гәмли.
3. Яран—йолдашлар, достлар.
4. Дүбарә—икинчи дәфә.
5. Беәзми-шикар—(шикар үчүн), овламаг мәгсәдилә.
6. Этмәди бавәр -инанмады, догру саймады.
7. Мүзтәр—чарәсиз.
8. Мәгәр—ер.
9. Әзәмәтлә—тәкәббүрлә, чавчәләллә.
10. Тәрәһүм этмәк—языгы кәлмәк, раһи эләмәк.
11. Һачәт—истәк, лазым олан шей.
12. Рәва этмәк—еринә етирмәк.
13. Иштика—шикайәт.
14. Һөкмү чари олмаг—әмри чата биләмә.
15. Әбәда—һеч бир заман.
16. Мүти—табе.
17. Ичз - ачизлик.
18. Нәһиф—зәиф, арыг.
19. Деһган—кәндли, әкинчи.
20. Һәмсайә—гоншу.
21. Әядәтинә—йолухмага.
22. Һагга рияйәт—һаггы еринә етирмәк.
23. Әзбәски—о гәдәр ки.
24. Рәғбәт—мейл.
25. Алу—кәвалы.
26. Тәмсил—мисал.
27. Мәзһәр—лайиг.
28. Әгния—варлылар.
29. Һәмийәт—бирлик.

30. Мэ'гул—эглэ уйгун.
31. Дэрмнян эйлэмэк—ортая гоймаг.
32. Дадү-стад—алвер.
33. Кэм—аз.
34. Знядэ—артыг.
35. Мэкру-тэзвир—нийлэ вэ алдатмаг.
36. Шүгл—мэшгулиййэт
37. Ади—адэт этмиш.
38. Дэхил—касса.
39. Пир—гоча.
40. Азар—эзиййэт.
41. Сэмэр—мейвэ.
42. Эхэ эйлэмэк—алмаг.
43. Мүстэһэгг—мөһтач, һагг саһиби.
44. Пэдэр—ата.
45. Хәһ—истәр.
46. Әмри-гәбиһ—пис иш.
47. Чәмил—яхшы, көзэл.
48. Тәләһ—ярамаз, мөһв олмаг.
49. Фүруш этмэк—сатмаг.
50. Тәбаһ олмаг—позулмаг.
51. Чуш—һәрәкәт, чалхаланмаг.
52. Дәр заман—бир вахта.
53. Түфейл—паразит.
54. Мәгбәрә—гәбристанлыг.
55. Әһмал эйлэмэк—бош тутмаг.
56. Агибәт—сон, ахыр.
57. Кәсаләт—тәнбәллик.
58. Сүр'әт—чәддлик.
59. Играр этмэк—тәсдиг этмәк.
60. Мәһарәт—бачарыг.
61. Сәрзәниш этмәк—башына гахмаг.
62. Тә'нә—сәрки.
63. Бәрфәрз—тутаг ки,
64. Сэмәр—мейвә, нәтичә.
65. Кар—иш.
66. Хиридар—алычы.
67. Сәда—сәс.

68. Мүзтәриб—изтираблы.
69. Тәррар—огру.
70. Фәрар—гачмаг.
71. Гиссә—һекайә.
72. Тәләш—чырынты.
73. Саваш—дава, вурушма.
74. Тәбиб—доктор, һәким.
75. Бимар—хәстә.
76. Мәзач—тәбиәт.
77. Мәфһум—анлайыш.
78. Тагым—бир нечә нәфәр.
79. Чивар—кәнар.
80. Ан—заман.
81. Сәләһ—уйгунлуг.
82. Минвал—нөв илә.
83. Гәмәт—бой.
84. Гәдд—бой.
85. Ләтафәтли—хош, яхшы.
86. Мәләһәтли—көзәл.
87. Мәләх—чәйирткә.
88. Мур—гарышга.
89. Сүһуләт—асанлыг.
90. Сүубәт чәтинлик.
91. Хәссә—хүсүсән.
92. Ичра—иши ишләмәк.
93. Пишкам—өнчә кәдән.
94. Бәзли-чан—чаныны фәда этмәк.
95. Хүлуси-ниййәт—хәлис ниййәт.
96. Хошлига—хош сурәт, хош үзлү.
97. Һүма—көзәл бир гуш адыдыр.
98. Бәднәзәр—пис көзлү.
99. Ираг—узаг.
100. Фөврән—о саат.
101. Бумажник—пул кисәси.
102. Фәрзәнд—әвлад.
103. Дөвләтмәнд—дөвләлли, варлы.
104. Кәндими—өзүмү.
105. Сәрд—союз.
106. Тифил—ушаг.

107. Мэ'сум—күнаһсыз.
108. Тэбаһ—мәһв олмуш.
109. Фәнаһ—һечлийә.
110. Иртикаб этмәк—дүчар олмаг.
111. Али—йүксәк, уча.
112. Хар олмаг—пуч олмаг.
113. Әрзәли-әһли-рузикар—заманәдә яшайларын алчагы.
114. Мунтәһа—сон.
115. Фәрәһ—шадлыг.
116. Валидә—ана.
117. Сәадәт—хошбәхтлик.
118. Вәгф этмәк—вермәк, фәда этмәк.
119. Бинәва—языг.
120. Валидейн—ата-ана.
121. Рәнч—әзийһәт, зәһмәт.
122. Кәдәр—гәм.
123. Хаһиш—истәк.
124. Риза—разылыг.
125. Хүср—зиян, зәрәр.
126. Бәхтияр—хошбәхт.
127. Әйям—күнләр.
128. Кәсби-ирфан—билик газанмаг.
129. Руз-шәб—күндүз вә кечә.
130. Маеһи-сәадәт—хошбәхтлик майәси.
131. Үлфәт—достлуг.
132. Чәһаләт—билмәмәзлик.
133. Сәфаләт—сәфиллик.
134. Вазеһ—ашкар, айдын.
135. Әһтимал—бурада иүк мә'насында ишләдилмишдир.
136. Бинияз—ялвармадан, ниязсыз.
137. Сәрфәраз—башы уча.
138. Фәзл—үстүнлүк.
139. Иззәт—әзизлик.
140. Атәшин—одлу.
141. Нәчат—хилас, гуртулуш.
142. Та әбәд—һәмишәлик.

143. Сөвг этмәк—ирәли апармаг, итәләмәк.
144. Әталәт—тәнбәллик.
145. Мәмат—өлүм.
146. Ийсаләтмәк—етишдирмәк, чатдырмаг, көндәрмәк.
147. Пирайә—зийнәт.
148. Ичз—ачизлик.
149. Нәш'әт этмәк—баш вермәк.
150. Әмнийһәт—асудәлик, раһат вә горхусулуг.
151. Тәнкина—дарлыг.
152. Бирлә—илә.
153. Дәркар—ишдә.
154. Мәнкус—башы ашагы.
155. Идбар—позгун, бәхтсиз.
156. Дилкуша—үрәк ачан.
157. Сәза—лайиг.
158. Тәфәррүч—кәзинти.
159. Әлһәг—һәгигәтән, догрудан.
160. Чинан—багчалар.
161. Фейз—боллуг, бәрәкәт.
162. Зия-фәшан—ишыг сачан.
163. Таһир—тәмиз.
164. Заһир—ашкар.
165. Баһир—ишыглы.
166. Заһир—айдын.
167. Сәмәр—мейвә.
168. Тәмәввүч—далгаланма.
169. Көһәр—гыймәтли бир даш адыдыр.
170. Аһу—чейран.
171. Али—йүксәк.
172. Хаки-вәтән—вәтән торпагы.
173. Нас—чамаат.
174. Нитг—данышыг.
175. Мәгали—сөһбәти.
176. Рөвшәи—ишыглы.
177. Вазеһ—ашкар.
178. Әтфал—ушаглар.
179. Песәр—оглан, огул.

180. Пэдэр—ата.
181. Игбал—бэхт.
182. Тэргиб—рэгбэтлэндирмэк, истэмэк.
183. Зиялы—ишыгы.
184. Мүшкүл—чэтин.
185. Шэрафэт—шэрэф.
186. Чарилур—ахыр.
187. Сэдиг—инаныммыш.
188. Шэфиг—меһрибан.
189. Рэфиг—йолдаш.
190. Кэлам—сөз.
191. Тэмэнна—истэмэк, ялварыб истэмэк.
192. Фэзл—артыгыг.
193. Чэһан—дүня.
194. Нур—ишыг.
195. Шурилэ—сәйлә, һәвәслә.
196. Булар—тапар.